

BAZILIJE PANDŽIĆ

SJEĆANJA NA FRA ARHANĐELA NUIĆA

Perko Nuić, zemljoradnik iz Drinovaca, imao je četiri sina: Stipe bio je rođen 1874., Ivan godine 1880., Jozo 1882. i konačno Nikola rođen 1896. U selu je smatran dosta bogat zemljoradnik; posebno, otkako su tri prva sina poodrasla i svim žarom mladenačke jakosti marljivo i u najboljem redu obrađivali svoje imanje. Braća su nastojala svojim skladnim i marljivim radom poboljšati posjede koje je njihov otac Perko stekao i u svoje vrijeme povećao. Čekali su da i njihov najmlađi brat Nikola odraste i svoje sile pridruži njihovima.

Osnovno školovanje

Međutim godine 1900. dogodio se velik događaj u Drinovcima. Te godine ondje je osnovana osnovna ili pučka škola. Perko Nuić, iako nije znao ni čitati ni pisati, shvaćao je važnost toga događaja u razvoju sela. Stoga godine 1903. nije se nimalo skanjivao poslati svoga sedmogodišnjeg sina Nikolu u školu da nauči čitati i pisati.

Nikola je rado pošao u školu i učio dobro. Perki je bilo vrlo drago kad je čuo vrlo povoljan sud o Nikolinu učenju. Uz to, kad se nakon škole vraćao kući, vrlo rado je pomagao u sitnim ali nužnim seljačkim poslovima, pa tako nekako Nikolina škola nije bila na štetu zajedničkog imovinskog dobra. U takvom su raspoloženju prošle četiri godine Nikolina školovanja.

A kad je Nikola godine 1907. završio četiri razreda pučke škole, nastalo je pitanje u kući Perke Nuića što s malim Nikolom koji nije pokazivao velike volje za težačke poslove, a njegov učitelj stalno je hvalio njegovu sposobnost i marljivost u učenju.

Osim toga pitanja, koje je katkada smetalo obični kućni tok života, još višu pometnju prouzrokovao je treći Perkin sin, dvadesetpet-godišnji Jozo, kad je odlučio pokušati svoju životnu sreću u Americi, o kojoj su se u selu pronosile vijesti kao o zemlji "meda i mlijeka". Negdje godine 1907. Jozo je ostavio svoje rodne Drinovce i zaputio se u Ameriku. Punih sedam godina radio je u tuđem svijetu, nešto zaradio, ali to ga nije usrećilo. Svakim danom mislio je na Drinovce koji su mu uvijek bili pred očima i neodoljivom ga snagom privlačili. Konačno nakon 7 godina, Jozo se odlučio

Fra Arhandeo Nuić

na povratak roditeljskoj kući da nastavi život kojega je prije provodio.

Odlazak Joze Nuića u Ameriku stavio je u zabunu Perkinu obitelj, jer su s njim izgubili jednu dobru radnu snagu. Katkada su se ipak tješili da će Nikola brzo odrasti i zamijeniti Jozu, a u međuvremenu će se snaći, strpjeti i marljivije raditi.

Ali Nikola nije pokazivao volje za taj posao. Istina, bio je još mlad pa je mogao nadoći, ali iskusno oko u njemu nije moglo vidjeti dobra težaka. A tko je pratio njegovo dječjačko zanimanje mogao je opaziti da je on, uz igru, najradije čitao. Osim toga, još kao dječak vrlo rado je pjevao. Znao je pjevati i seljačke gange, ali posebno je lijepo pjevao pobožne pjesme koje je čuo u crkvi. Bila je milina slušati ga kad je u korizmi po polju pjevao **Gospin plač**, kojega je tada seljački svijet, napose mladež, općenito pjevao, ali nitko kao on. Susjedi su se divili njegovu glasu i govorili da pjeva kao slavuj.

Srednjoškolac

Nikola je bio dvije godine u iščekivanju i dvoumici. Nije se mogao odlučiti da li bi se posvetio obrađivanju zemlje ili poći kojim drugim putem. Međutim, u ljetu godine 1908. došao je na praznike njegov rođak Jure Nuić Matutinović koji je učio u sjemeništu na Širokom Brijegu. Nikola je uglavnom s njim proveo čitavo ljetno, gledao njegove knjige, slušao od njega kako se uči u gimnaziji i šta misli o svojoj budućnosti.

Ono ljetno bilo je presudno za Nikolu Nuića. Jure je uspio nagovoriti njegovu oca Perku da Nikolu pošalje na Široki Brijeg u gimnaziju. Njegov polazak na Široki Brijeg nije imao nikakvih poteškoća, jer je ona franjevačka gimnazija pred nekoliko godina počela primati i vanjske dake, pa je Nikola prvu godinu gimnazije završio kao vanjski đak, a slijedeće godine (1909./1910.) bio je primljen u sjemenište.

Nikola je iz godine u godinu uspješno napredovao u nauci. Uz to je sve bolje upoznao franjevački život, a posebno sv. Franju. Došao je do jasne spoznaje da je Bog u životu čovjeka sve. Kad čovjek živi u prisutnosti Božjoj, nema se čega bojati. U svemu oko sebe vidi trag Božje dobrote, ide veseo kroz život i divi se ljepoti koju je Bog oko njega postavio.

U tom raspoloženju završio je peti razred gimnazije. Bilo je vrijeme da stupi u novicijat ili godinu kušnje kroz koju proučava franjevački život i odlučuje da li je za nj franjevački red. Odmah nakon završene školske godine otišao je roditeljskoj kući da se odmori. Bio je veseo i s veseljem gledao u svoju budućnost. Njegovo je veselje bilo tim veće što je kod kuće našao brata Jozu koji se nakon sedam godina vratio iz Amerike.

Na oproštajnom ručku 10. kolovoza 1914., kada je Nikola napuštao roditeljsku kuću, našla su se zajedno sva četiri brata. Stari Perko i njegova žena Šima bili su sretni, ali njihova sreća bila je pomućena zbog vanjskih događaja. Na 28. lipnja Srbin Gavriilo Princip ustrijelio je u Sarajevu nadvojvodu Franju Ferdinanda, a 28. srpnja započeo je rat. Bili su zabrinuti šta će biti od njihovih sinova.

Na 17. rujna Nikola je stupio u franjevački red i uzeo ime Fra Arhandeo. Fra Dujo Ostojić, hercegovački franjevački provincijal, dao mu je franjevačko odijelo.

Nakon novicijata na Humcu Fra Arhandeo je započeo šesti razred gimnazije na Širokom Brijegu, a iza toga sedmi i osmi. Nakon svršenog osmog razreda položio je 13. rujna 1918. ispit zrelosti.

Kako se približilo vrijeme svećanih zavjeta, pripremio se na svećane zavjete i položio ih u Mostaru 4. listopada 1918.

Bogoslov

Poslije završene srednje škole i nakon svećanih zavjeta započeo je učenje bogoslovije u Mostaru.

Ubrzo nakon započetog učenja bogoslovije u Mostaru prisustvovao je događajima koji su se razvijali i u Mostaru kad se stvarala nova država Srba Hrvata i Slovenaca.

Ali odmah u prosincu 1918. i Fra Arhandeo je obolio od t.zv. španjolske gripe kao i mnogi drugi u to vrijeme. Dok je ležao bolestan u postelji, donijeli su mu vijest da je umrla 12. prosinca 1918., od slične bolesti, njegova majka Šima rođena Perić iz Tihaljine. Tu je vijest naoko mirno primio, pokrio glavu i gorko zaplakao. Tek 7. siječnja 1919. mogao je prisustvovati sv. misi za ispokoj njezine duše.

Fra Arhandeo je učio bogosloviju u Mostaru kroz dvije godine, a onda su ga poslali u Beč da nastavi treću. Upisao se na bogosloviju bečkog sveučilišta 28. listopada 1920.

Slijedeće godine (nakon treće godine bogoslovije) zaređen je u Beču 21. kolovoza 1921. za đakona, a 28. kolovoza za svećenika. Prvu misu rekao je u franjevačkoj crkvi sv. Ane u Münchenu 11. rujna 1921.

U Beču je nastavio četvrtu godinu bogoslovije. Već na proljetnom kapitulu provincije godine 1922. određen je da, nakon završene bogoslovije, ide na Široki Brijeg za nastavnika.

Dne 7. srpnja 1922. Fra Arhandeo je dobio svjedodžbu da je završio bogosloviju. Kako je bio odlučio polagati doktorat iz bogoslovije, isti dan, kad je dobio svjedodžbu da je završio bogosloviju, predao je pismenu radnju za doktorat iz bogoslovije. Radnja mu je odobrena 20. listopada 1922., a već 23. listopada polagao je prve više ispite.

Tog puta nije mogao položiti sve ispite, jer je dobio vijest da mu je otac Perko slabo i da ga želi vidjeti prije smrti. Zbog toga je prekinuo s polaganjem ispita i krenuo u Hercegovinu. U Drinovce je došao 31. listopada.

Nekoliko dana bio je kod bolesnog oca, a onda je otišao na Široki Brijeg da započne predavanja na gimnaziji. Dali su mu da predaje 17 sati tjedno, a započeo je predavanja 8. studenog.

Fra Arhandeo se privikavao na novi život, gledao kako će njegovi đaci što bolje shvatiti ono što im predaje, a mislio je i na svoje ispite koje ima polagati u Beču.

Upravo je bila završila škola pred Božić kad je na 22. prosinca izbio na Široki Brijeg njegov najstariji brat Stipe. Došao je s konjem. Otac Perko došao je do konca i hoće da još jedanput vidi Fra Arhandela. Sjutradan je otputovao i došao kući u predvečerje. Našao je oca živa, ali je bilo očito da se njegov život približava kraju.

Fra Arhandeo je na Božić rano rekao tri mise. Treća misa bila je pjevana. Svirao je župnik Fra Ilija Rozić. Dok je fra Arhandeo iza mise svlačio misno odijelo, opazio je da se k njemu približava župnik gotovo zaplakan. Saopćio mu je da je Perko umro između 7 i 8 sati ujutro. Tu mu je vijest upravo donio brat Jozo.

Fra Arhandeo je sutradan zakopao oca u novi grob, kojega su braća iskopala na sam Božić, i ostao nekoliko dana kod kuće. Bio je tužan, osjećao se siročić na ovom svijetu. Imao je tek 27 godina, ali je bio bez oca i majke. Vratio se na Široki Brijeg da nastavi predavanja.

Doktor bogoslovije i profesor klasičnih jezika

Dok je Fra Arhandeo predavao povjerene mu predmete, vidio je da se u gimnaziji osjeća potreba novih profesora koji su završili na sveučilištu. Posebno je bio potreban još koji profesor klasičnih jezika. Tada su imali samo jednoga profesora klasičnih jezika koji je završio na sveučilištu. Kako

je volio klasične jezike, prijavio se u travnju 1923. da će, čim doktorira iz bogoslovije, upisati na sveučilištu klasične jezike. Njegova namjera bila je odmah odobrena i primljena.

Kad je te godine završio predavanja na gimnaziji, Fra Arhandeo se uputio u Beč da položi preostale predmete za doktorat iz bogoslovije. Dne 13. srpnja proglašen je doktorom bogoslovije.

Nakon toga oputovao je u Francusku da prije početka škole upotpuni znanje francuskog jezika kako bi mogao na francuskom slijediti predavanja na pariškom sveučilištu. Kroz četiri godine pohađao je klasične jezike na pariškom sveučilištu Sorbonne i 10. lipnja 1927. položio profesorski ispit iz klasičnih jezika. Neke predmete pohađao je i na Pariškom katoličkom institutu i položio ih 17. lipnja iste godine.

Konačno, kad je završio ispite u Parizu, stavio se na raspolaganje Franjevačkoj Klasičnoj Gimnaziji na Širokom Brijegu. Povjerali su mu predavanje u prvom redu grčkog i latinskog jezika. U slučaju potrebe davali su mu da predaje i druge predmete, posebno francuski.

U predavanjima bilo je zanimljiv, pristupačan svima i djelovao je privlačivo. Zbog njegova načina tumačenja đaci su većinom zavoljeli njegove predmete. Na poseban način bio je uvjerljiv u tumačenju grčkog i latinskog jezika, jer je često tumačio kako su narodi tih jezika stvarno govorili ili kako su pjevali svoje pjesme, koje su đaci trebali prevoditi. Mnogi su đaci upravo zbog toga njegova načina tumačenja rado učili te stare jezike i nakon dugih godina sjećaju se sa zadovoljstvom njegova načina predavanja.

Uz predavanja raznih predmeta u gimnaziji Fra Arhandeo je pratio razna zbivanja u europskim narodima, posebno na vjerskom području, i o njima izvješćivao u raznim hrvatskim listovima i glasilima.

Od njegovih članaka ostao je zapažen onaj o gramatici fra Lovre Šitovića (1682.–1729.), poznatog franjevca koji je s islama prešao na katolicizam i postao franjevac. Taj članak izišao je u godišnjaku **“Stopama Otaca”**, sv. V (1938./1939.) str. 76–100, pod naslovom **Patriotsko i religiozno obilježje Šitovićeve gramatike (1713.)**.

Mučenik

Fra Arhandeo je kroz 17 godina vršio svoju profesorsku službu. I danas je lako naći bivših njegovih učenika koji sa zahvalnošću govore o njegovoj profesorskoj vještini i o njegovoj dobroti.

Godine 1944. započeo je kao obično školsku godinu. Ali te godine nije bilo kao prije. Partizanska komunistička vojska približavala se Širokom Brijegu. Bez sumnje već tada imali su plan uništiti u njemu rasadište vjere i kulture.

Franjevci na Širokom Brijegu više manje znali su kakvo o njima ima mišljenje ta vojska koja se približavala. Stoga su mladi i strašiviji odlučili pobjeći ispred nje. Naprotiv stariji nisu imali snage da to učine, iako su možda htjeli, a najmlađi nisu imali iskustva s putovanjima po tuđem svijetu pa se nisu usuđivali napraviti takav pothvat.

Fra Arhandeo se približivao pedesetoj godini života. Iako je u mladosti dosta putovao po svijetu, odlučio je ostati na mjestu. Možda i nije vjerovao sve što se o partizanima govorilo. Poštovao je svakog čovjeka pa je držao da u svakom čovjeku ostane onaj osnovni znak ljudstva i onda kad je u zlu ogrezao.

Koncem godine 1944. čulo se svakodnevno pucanje blizih partizanskih vojnika, a 6. veljače 1945. ujutro započeli su nečuvenom žestinom gađati topovima izravno samostan, gimnaziju i napose crkvu. Kasnije su neki brojili topovske udarce na crkvi i našli su da je crkva pogođena s 296 topovskih udaraca.

Pucanje je nastavljeno i sutradan. A oko 11 sati prije podne toga dana 7. veljače partizani su ušli u samostan. Urnebesno su vikali, psovali i tražili oružje kojega, naravno, nije bilo.

U samostanu su našli nešto okolnog naroda, izvjestan broj đaka i 12 franjevac. Onaj okolni svijet odmah su poslali njihovim kućama, a također i manje đake, a više đake sutradan su otpremili u vojsku.

Franjevce su počeli pozivati, jednoga po jednoga, oko tri i po sata poslije podne. Kasnije su nađeni u protuazrakoplovnom skloništu ubijeni metkom u zatiljak, poliveni nekom zapaljivom smjesom i zapaljeni.

I Fra Arhandeo je bio u toj skupini ubijenih franjevac. Bio je čitavo vrijeme miran i šutljiv. Kad ga je stražar pozvao riječima: "Ti, družo" bez riječi je pošao. Po svoj prilici iza vrata uzeli su ga dva razbojnika ispod ruke i odveli u sklonište. Tu je jedan od njih ispalio metak u njegov zatiljak i gurnuli su njegovo tijelo na hrpu ostalih fratara koji su ubijeni prije njega. Kad su ih sve pobili, polili su ih nečim i zapalili. Međutim Fra Arhandeo nije ostao odmah mrtav. On se kasnije uspio izvući iz hrpe pobijenih tjelesa, odvući se u jedan ugao skloništa i ondje je izdahnuo.

Upravo mučenički završio je svoj život, zajedno s jedanaest od svoje subraće, ovaj sposobni i izobraženi franjevac kroz život veseo i nasmijan, koji je svakomu dobro želio i činio ga koliko su mu mogućnosti dopuštale.

